

Una falguera antàrctica a Catalunya

PEL

Dr. Joan Cadevall

El dia 28 de Novembre de 1908, l'il·lustrat metge i amic D. Joaquim Codina, de la Sellera, m'enviava per correu una falguera trobada el dia anterior en les esclotxes de les roques del Pasteral, amb exposició al Mig-dia. Me demanava que la classifiqués, però el meus esforços resultaren infructuosos per a complaure'l, per la senzill raó de no trobarla descrita en cap de les Flores europees que jo posseïa.

Remesa al meu preclar amic Dr. Pau, de Segorbe, per si el sèu ric Herbari i la seva magnífica biblioteca, abundant en obres clàssiques, li permetien desxifrar el misteri, el 12 de Desembre va contestar-me que, com a mi, li era enterament desconeguda aquella planta, si bé podia afirmar-se que pertanyia a la tribu *Pteridinae* Prantl.

Provada la seva espontaneïtat, afegia, no hi ha dubte de que es tracta d'una meravellosa especie nova que no té afinitat amb cap de les especies europees actuals, i que deu considerar-se com una *reliquia terciaria*, els parents de la qual deuen buscar-se en alguna regió llunyana, o enterrats en les capes geològiques.

Convençuts de que es tractava d'una planta perfectament espontània i desconeguda de la Flora europea, decidirem publicar-la i donar-la provisionalment com a especie nova, dedicant-la, com era de justícia, al seu afortunat descobridor Sr. Codina.

Descrita i dibuixada, aparegué en les meves *Notas fito-geogràfiques críticas*, publicades per la *Real Academia de Ciencias y Artes, de Barcelona*, en novembre de 1909, p. 34. I encara que la publicarem baix *Pteris Codinae* Cad. et Pau, ja advertíem que «un más detenido estudio quizás obligará a formar un género distinto, comprendido entre el *Pteridium* Gledisch i el *Pteris* L.»

En premsa ja nostre treball, resoluérem consultar a un especialista tan competent i autorisat com el *Dr. Christ*, de Basilea, qui

en carta del 12 d'abril, datada en Cannes (França), contestà: «Je suis fort étonné de voir cette plante d'une station d'Europe. C'est la première fois qu'on ait trouvé cette fougère qui est *Pellaea hastata* Th. (*P. Calomelanos* Kaulfs) en dehors du S. de l'Afrique, d'on elle est connue depuis longtemps. Comme je me trouve ici en séjour de santé, et ne puis comparer mes spécimens authentiques, je dois réserver une identification *absolument* complète qu'après mon retour.

«Si un non botaniste m'avait adressée cette plante je soupçonnais quelque malentendu ou confusion, tellement cette nouvelle m'est étonnante.»

Pocs dies després, amb data 2 de Maig, m'escrivia des de Bâle (Suïça) «j'ai comparée votre plante de la Sellera à mes nombreux spécimens de *Pellaea hastata* Thunberg (syn. *P. Calomelanos* Kaulf) du S. de l'Afrique, et je la trouve *absolument identique*.

«Cette découverte est donc *plus importante* que celle d'une espèce nouvelle, parce qu'elle constate une localité *européenne* d'une plante qu'on ne connaît jusqu'à présent que dans l'hémisphère austr. de l'Afrique et en quelques points isolés de l'Asie tropicale (Java, etc.) Ceci corrobore le caractère semi-africain de la Flore d'Espagne!»

Nostra planta, efectivament, en res se diferenciava d'un fragment que'ns incloïa el Dr. Christ, recullit per Rehman a l'Orange, estat de Bloemfontein en 1880. La troballa resultava doncs força interessant, no solament per posar de manifest el caràcter més o menys africà de la flora espanyola, puix que són varies les plantes del nord de l'Àfrica que salvant el Mediterrani es troben al litoral de Catalunya, si que principalment, perquè contradiu a una llei de Geografia botànica, segons la qual les espècies vegetals, com les zoològiques, excepció feta de les poques que són cosmopolites, no poden passar impunement d'un a l'altre hemisferi, per constituir una barrera infranquejable la zona tòrrida. Per aquest motiu consideravem aquesta espècie com un preciós record d'altres edats geològiques (V. *Notas fitogeogràficas críticas* de la R. Acad., abril de 1910, p. 37).

Crèiem nosaltres que l'assumpto restava resolt, sobretot, després d'haver sigut tractat per especialistes, veritables autoritats en la matèria; però en el BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL corresponent al més de Maig d'enguany, llegim un extenc article de nostre distingit consoci el Rev. P. Barnola, titolat:

¿La *Pellaea hastata* (Thbg.) Prantl o *P. Calomelanos*, Link a Catalunya?

—El Rev. Barnola, després de visitar el Pasteral i recollir *in situ* la esmentada *falguera*, passa a comparar les descripcions de la *Pellaea hastata* i *P. Calomelanos*, fetes pel mateix Dr. Christ en la seva obra *Die Farnkräuter der Erde* (1897), i de Hooker en la *Synopsis Filicum* (1873 1883), en qual comparació troba *diferències prou marcades* per a portar-lo a aquesta conclusió. «per nosaltres i mentre no contèm amb datos més positius en contra, es tracta de la *Pellaea Calomelanos* (Sw.) Link.»

La reconeguda competència del Dr. Christ; les diferències que's dedueixen de les descripcions, tretes d'obres anteriors al descobriment de la planta de la Sellera; diferències que, al nostre entendre, lluny de ser *prou marcades*, difícilment mereixen la categoria de específiques; i la significativa circumstància de no mentar el doctor Christ per a res la *P. Calomelanos* en cap dels *dèu llocs* on cita la *P. hastata* en la seva recent obra *Die Geographie der Farne*, 1910, ens feu creure que es tractava d'un sinònim, que per raons especials deuria haver-se borrat, com tantes vegades ha succeït en la nomenclatura linneana.

Mes com no som especialistes en la matèria i ens manquen elements de comparació per a solventar el dubte formulat pel Rev. Pare, creguérem que el Dr. Christ era qui amb més autoritat podia dilucidar-lo. Havent-nos, doncs, dirigit a ell, el prop-passat més de Setembre; en data 6 d'Octubre, ens respòn amb la seva acostumada amabilitat des de Richen (aprop de Bàle) lo següent:

«Dans mon livre: *Die Farnkräuter der Erde* (1897) j'ai suivi Hooker en appelant la petite espèce (qui se trouve au Pasteral de la Sellera) *Pellaea calomelanos* (Sw.) Link, et la grande espèce du Sur de l'Afrique (qu'on n'a jamais trouvée en Europe) *Pellaea hastata* (L.) Ling.

»Depuis, Christensen, dans son *Index Filicum* a rebaptisé ces espèces, après avoir trouvé que Thunberg, *antérieurement* à Swartz et à Link, avait déjà appelé la petite espèce (celle de la Sellera) *Pteris hastata*, tandis que la grande esp. (africaine) doit prendre, selon les lois de la priorité, le nom de *P. Viridis*.

»Donc, Christensen a baptisé *P. hastata* la plante autrefois nommée *P. calomelanos*, et il a biffé ce dernier nom.»

De manera que la planta que en 1801 Swartz denominà *Pteris Calomelanos* és la mateixa que un any abans (1800) Thunberg

havia designat amb el nom de *Pteris hastata* (Thunberg, *Prodromus Florae Capensis* 172). En quant al gènere *Pellaea*, que per aquesta planta deu substituir al *Pteris*, fou creat per Prantl, en 1882.

Resulta, doncs, que acceptant el nou gènere i respectant la llei de prioritat, la falguera de la Sellera deu ser *Pellaea hastata*. Thunberg (1), com afirmavem en nostres «Notas fitogeogràficas críticas» (1909-1910).

Aprofitant aquesta oportunitat, no serà impertinent rectificar una altra afirmació del propi estimat consoci. Parlant d'una altra falguera, la *Notholaena Marantae* R. Br., trobada per Vayreda a Olot en 1900, diu: «No tornada a trobar per en Pau i en Cadevall, per lo qual, es donava com a especie d'existencia dubtosa a Catalunya.» No podia donar-se com a especie *dubtosa* per quant en la mateixa *Memoria* en que es parlava de la *Pellaea*, citavem la *Notholaena Vellea*, Desv., que havíem trobada a Cadaqués, i la *N. Marantae* R. Br., no escassa al Montseny, al peu del salt de Gualba. A n'aquesta localitat podem afegir una altra: la *Moleta*, de la serralada de l'Ubach (distant uns 4 kms. de Tarrasa), on aquest any la recullí l'amic Dr. Sallent, junt amb la *Cheilanthes fragrans*, que molts anys enrera descobrirem a Montserrat i posteriorment ha sigut trobada a varis indrets de Catalunya. També es recullí, al mateix lloc, l'*Asplenium septentrionale*, que difícilment s'haurà trobat a *menys altitud i latitud* fins ara.

Tant la *Pellaea* com la *Notholaena Marantae* viuen perfectament en la nostra miniatura de jardí botànic.

Tarrasa, 31 de desembre de 1915.

(1) Ens plau transcriure textualment lo que diu el Dr. Christ de la important especie:

«Nach Europa tritt über *Pellaea hastata*: im östlichen Spanien el Pasteral, La Sellera bei Gerona, in fissuris rupium l. Codina, c. CADEVALL! CADEVALL, dem ich das Exemplar verdanke, fügt mir brieflich eine Liste des begleitenden Phanerogamen bei: es sind lauter Bestandteile der Katalonischen Felsenheide. Im Lande der *Cheilanthes hispanica* und des *Pleuroso-rus Rozoi* nicht allzu überraschend.»—(Die Geographie der Farne, p. 261—fig. 108).